

EĞİTİM PROGRAMI DEĞERLENDİRMEDE ÖĞRENCİ GERİBİLDİRİMLERİ VE KRİTİK OLAYLAR TEKNİĞİNİN KULLANILMASI: HALK SAĞLIĞI İNTÖRN STAJ PROGRAMI

The Use of Student Feedback and Critical Incidents Technique in the Evaluation of Education Program: Public Health Internship Program

Hatice Şahin¹

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı; öğrenci geribildirimlerinin ve kritik olaylar tekniğinin, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yenilenen Halk Sağlığı intörn staj programını değerlendirmek amacıyla kullanımını değerlendirmektir.

Gereç ve yöntem: Kesitsel tipteki araştırmada öğrenci geribildirim formu ve kritik olaylar tekniği veri toplama amacıyla kullanılmıştır. Araştırmaya 2003 döneminin son üç, 2004 döneminin ilk intörn grubu katılmıştır. 5'li Likert ile değerlendirilen geribildirim 86 soru ve stajın genel değerlendirmesinden oluşmaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS kullanılmıştır.

Kritik olaylar tekniğinde öğrencilerden staj sürecinde algularını etkileyen üç olumlu, üç olumsuz olayı yazması istenmiştir. Toplanan olaylar bir ekip tarafından çözümlenmiş ve ilgili başlıklar altında toplanmıştır.

Bulgular: Geribildirim formu 121 intörnden (kapsama oranı:%95.2) alınmıştır. Geribildirim sonuçları bazı staj hedeflerinin gerçekleştirilemediğini ortaya koymuştur. Kritik olaylar tekniğinde 133 olay (65'i olumlu, 68'i olumsuz) derlenmiştir. Çözümlemede yaşanan (olumlu/olumsuz) olaylarda danışmanlarla iletişimin başlığı vurgulanmaktadır.

Sonuç: Araştırma bulguları staj süreci konusunda önemli bulgular ortaya koymuştur. Staj planlama grubu gerçekleştirilemeyen hedefleri tekrar gözden geçirmiştir. Ayrıca geribildirim formunda gerekli değişiklikler yapılmıştır ve son hali ile halen kullanılmaktadır. Eğitim programında öğrenci geribildirimleri sıklıkla kullanılmasına rağmen tek veri kaynağı olarak kullanılmamalı, eğitici görüşleri gibi programın diğer öğeleri ile ilgili de veriler değerlendirme çalışmalarının içinde yer almalıdır.

Anahtar kelimeler: eğitim programı değerlendirme, öğrenci geribildirimi, kritik olaylar tekniği, halk sağlığı

ABSTRACT

Background: The aim of this study is to evaluate the use of student feedback and the Critical Incidents Technique as used in evaluating the renewed Public Health internship program at Ege University Medical Faculty.

Methods: A student feedback form and the Critical Incidents Technique were used to gather data in a cross-sectional type of research. The last three intern groups of the 2003 intake and the first group of 2004 took part in the research. The feedback form was evaluated with a five-point Likert scale and consisted of 86 propositions and a general evaluation of the internship. SPSS was used in evaluation of the data.

In the Critical Incidents Technique, students were asked to write about three positive and three negative incidents which had influenced their perceptions during their internship. The items thus gathered were analyzed by a team and placed into relevant categories.

Results: The feedback form was collected from 121 interns (response rate: 95.27%). Feedback results showed that a number of the objectives of internship had not been achieved. In the Critical Incidents Technique 133 items were mentioned (65 positive and 68 negative). After analysis it was found that communication with supervisors was most important among the items (positive or negative) experienced.

Conclusions: Research showed important findings relating to the length of internship. The internship planning group reviewed the unachieved aims. In addition, the feedback form was re-examined and is now in use in its revised version. Although student feedback is used regularly in the evaluation of education program, it should not be used as the sole source of data, and data concerned with other factors such as teachers' views should be taken into account in evaluation studies.

Keywords: educational program evaluation, student feedback, critical incidents technique, public health internship

¹Yard. Doç. Dr. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir

GİRİŞ VE AMAÇ

Eğitim programı hedefleri, içeriği, öğretme stratejileri ve değerlendirmesi ile bir bütündür ve bu bileşenler karşılıklı etkileşim halindedir. Program bileşenlerinden birindeki herhangi bir değişim veya olumsuzluk diğerlerini de etkilemektedir. Bu nedenle eğitim programı ile ilgili karar alırken tüm bileşenlerin dikkate alınması önem taşımaktadır. Eğitim programlarının etkinliği hakkında yargıda bulunulması ve programdaki aksaklıkların, programın hangi bileşen(ler)inden kaynaklandığını belirleyerek gerekli düzeltmelerin yapılması ancak eğitim programının değerlendirilmesi ile olanaklı hale gelmektedir¹⁻³.

Program değerlendirme; gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkililiği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın etkililiğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir⁴. Diğer bir deyimle eğitim hedeflerinin gerçekleşme derecesini belirleme sürecidir.

Program değerlendirme çalışmaları yalnızca öğreneni ve yapılan değişikliğin etkisini ölçmemeli aynı zamanda program değişimiyle yaşanan beklenmeyen olumlu ve olumsuz etkileri de göstermeye yönelik olmalıdır³. Değerlendirme çalışmaları, biçimlendirici yönüyle öğretimde iyileştirilmesi gereken yerlere işaret ederken, karar verdirici yönüyle de öğretim faaliyetlerinin etkinliği konusunda yargıya varmayı sağlamak ve eğitimi geliştirmeye yardımcı olmaktadır⁵. Kısacası değerlendirme çalışmalarının sonuçları; karar mekanizmasındaki kişilere programa devam, gözden geçirme veya yeni bir aşamaya geçme konusunda bilgi vermektedir.

Program değerlendirme farklı amaçlarla yapılmakla birlikte, öncelikle aşağıdaki sorulara yanıt vermeyi amaçlamaktadır^{4,5}.

- a. Programın hedeflerine ulaşıldı mı?
- b. Öğrenciler bizim olmasını istediğimiz deneyimleri edinebildi mi?
- c. Eğitim faaliyetleri öğrenciler için yararlı oldu mu?
- d. Bu program politikası ne kadar etkili?

Diğer yandan programın değeri ve meziyetinin de belirlenmesi gereklidir. “Öğrenciler ve öğretim üyeleri programdan ne kadar hoşnutlar?” sorusuna verilen yanıtlar programın kıymetinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır⁴.

Program değerlendirme çalışmalarında, programın her bir bileşeni ile ilgili bilgi toplamak programın bütüncül değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Program değerlendirme çalışmalarında nitel ve nicel verilerin bir arada kullanılması bu amaca hizmet etmektedir^{4,6}. Nicel veriler değerlendirmecilere program ile ilgili “neler” olduğu konusunda bilgi verirken, nitel veriler de programda yaşanan aksaklıkların “neden” yaşandığı konusunda bilgi vermektedir. Nitel veriler ayrıca sorunların açıklığa kavuşturulmasına ve bunları çözmeye yönelik planların oluşturulmasına da yardımcı olmaktadır⁴. Öğrenci geribildirimleri nicel veri elde edilmesini sağlamak ve program değerlendirme amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır⁷⁻¹⁰. Öğrenci geribildirimleri, program hedeflerinin gerçekleştirilme durumunun değerlendirilmesinde, eğitici özelliklerinin iyileştirilmesinde, geliştirilmesinde ve yöneticiler tarafından personel ve programla ilgili karar vermede kullanılmaktadır¹¹⁻¹³. Öğrenci geribildirimlerinde, öğrencilerin öğrendikleri, öğrendiklerini değiştirme biçimleri ile ilgili algıları, öğrenme aktivitelerine ilişkin düşünceleri, eğitici davranışlarına tepkileri ve eğiticiye verdikleri değer ile ilgili başlıklar değerlendirilmektedir¹⁴.

Öğrenci geribildirimleri program değerlendirmede biçimlendirici ya da karar verdirici amaçla kullanılmaktadır⁷. Biçimlendirici amaçla kullanıldığında, öğretimin iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde başlangıç noktası niteliğindedir ve eğitim sürecinin bir parçası olarak kullanılması önerilmektedir. Böylelikle eğitimlerinin kalitesini geliştirmeye yönelik sürekli çaba gösterildiğine dair öğrencilere açık mesajlar da verilmektedir^{11,15}.

Bu çalışmanın amacı; öğrenci geribildirimlerinin ve kritik olaylar tekniğinin, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde yenilenen Halk Sağlığı intörn staj programını değerlendirmek amacıyla kullanımını değerlendirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Eğitim programını değerlendirmek amacıyla öğrenci görüşlerinden yararlanılmıştır. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı stajındaki 2002-2003 eğitim öğretim yılının son üç staj grubu ve 2003-2004 eğitim öğretim döneminin ilk grubundaki intörnlerin tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Kesitsel tasarımdaki bu çalışmada veri toplamak amacıyla geribildirim formu ve kritik olaylar tekniği kullanılmıştır¹⁶⁻²⁰.

Staj değerlendirmede kullanılan herhangi bir geribildirim formunun bulunmaması nedeni ile aşağıdaki aşamalar izlenerek geribildirim formu oluşturulmuştur.

- Daha önce Halk Sağlığı stajı alan intörnlere davet edilmiş ve onlar ile staj konusunda genel görüşme yapılmış, staja ilişkin değerlendirilecek olan başlıklar belirlenmiştir.
- Belirlenen başlıklar Halk Sağlığı staj hedefleri ile karşılaştırılmıştır²¹.
- Halk Sağlığı staj hedefleri belirlenen bu başlıklar altında 5’li Likert ile değerlendirmeye uygun önermeler haline dönüştürülmüştür.

- Sağlık ocağının adı, staj dönemi, stajın intörlükteki kaçınıcı staj olduğu ve öğrencilerin cinsiyetleri demografik değişkenler olarak geribildirim formuna eklenmiştir.
- Oluşturulan geribildirim formunun ön denemesi yapılmış ve gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra kullanıma uygun hale getirilmiştir.

Geribildirim formu, stajın genel özellikleri, stajın yürütüldüğü sağlık ocağı, staj dosyası ve dosya hazırlama, staj hedeflerine ulaşma, kavramsal konular, araştırma planlama, staj grubu ile iletişim, danışmanlarla iletişim, staj sonrası öğrenci değerlendirme, önceki yıllarda öğrenilenler ile bütünleşme (entegrasyon) ve stajın mesleki yaşama katkısını içeren 86 soru ile staj genel değerlendirmesini içermektedir.

İntörnlere geribildirim formundaki soruların biri dışında tamamına 5'li Likert skalasına (1: kesinlikle katılmıyorum, 5:kesinlikle katılıyorum) göre puan vermiştir. Formun okunarak doldurulduğunu kontrol amacıyla grup dinamikleri ile ilgili bir soru olumsuz kök içermektedir. Bu sorunun puanı hesaplanırken ölçek ters çevrilmiştir (5=1, 4=2, 3=3, 2=4, 1=5). Staj genel değerlendirme puanı ise 10'lu skalaya göre (10: çok iyi, 1:çok kötü) puanlanmıştır. Geribildirim formundan elde edilen veriler SPSS istatistik paketinde değerlendirilmiştir. Öğrencilerin bildirdikleri puanların ortancaları hesaplanmış ve staj süresince başlıkların gerçekleştirilme durumu değerlendirilmiştir. Staj başlıklarının gerçekleştirilmesine ilişkin intörn görüşleri eğitim öğretim dönemine, cinsiyete ve staj sırasına göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada puanlar katılıyorum ve katılmıyorum olarak gruplanmış ve Ki-Kare hipotez testi kullanılmıştır. Danışmanlarla iletişim, staj genel değerlendirmesi, stajın önceki bilgilerle bütünleşmesi ve mesleki yaşama katkısı başlıkları da ortanca değerinin altında ve üzerinde olmak üzere gruplanarak Ki-Kare testi uygulanmıştır. Ki-Kare testinde aksi bildirilmedikçe serbestlik derecesi birdir.

Kritik olaylar tekniğinde staj sürecinde yaşanan, ancak geribildirim formu ile saptanamayan konular ele alınmıştır. Bu teknikte izlenen aşamalar şöyledir;

- Staj sürecinde yaşanan olumlu ve olumsuz olaylar yalnızca bu olayı yaşayan intörnü değil staj grubunu ilgilendirdiği ve etkilediği için kritik olaylar tekniği intörnlere birebir yürütülmemiş, veriler sağlık ocağında staj alan grup özelinde toplanmıştır.
- Stajın son günü, her sağlık ocağı grubundan staj süresince, "*stajın olumlu ya da olumsuz algılanmasına neden olan staj boyunca yaşadıkları 3 olayı*" ayrıntısı ile yazmaları istenmiştir.
- Toplanan olumlu ve olumsuz olayların çözümlemesi yapılmıştır. Verilerin çözümleme aşaması, araştırmaya katılan intörnlere önce Halk Sağlığı stajı alan 5 intörn, bir Halk Sağlığı Anabilim Dalı öğretim üyesi ve bir Tıp Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim üyesinden oluşan bir ekip tarafından yapılmıştır.
- Verilerin çözümlenmesinde her bir olumlu ve olumsuz olay okunmuş ve burada bahsedilen olaylar çözümlemeyi yapan grubun ortak görüşü ile stajda yaşanan süreçle ilgili temel başlıklar haline getirilmiştir.
- Olayların çözümlemesi sırasında olumlu olayların içinde olumsuz, olumsuz olayların içinde ise olumlu olayların anlatıldığı görülmüş, bu olaylar da tek bir olay olarak değil ayrı olaylar biçiminde başlıkların kapsamına alınmıştır.
- Belirlenen başlıklar daha sonra Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda ve sağlık ocağında yaşanan süreçte ifade edilmelerine göre tekrar gruplanmış, böylelikle olayların hangi süreç ve başlıkta yığılım gösterdiği ortaya konmuştur.

BULGULAR VE TARTIŞMA

2002-2003 eğitim öğretim döneminin (2003 dönemi olarak anılacaktır) son üç grubunda (dördüncü, beşinci ve altıncı) ve 2003-2004 eğitim öğretim döneminin (2004 dönemi olarak anılacaktır) ilk grubunda olmak üzere toplam 127 intörn Halk Sağlığı stajına devam etmiştir. Geribildirim formlarını toplam 121 intörn (kapsama oranı: %95.27) doldurmuştur, bunların 65'i 2003 dönemi, 56'sı ise 2004 dönemi intörnlere aittir. Eğitim öğretim dönemlerine göre yanıt verme oranı sırasıyla %100 ve %91.8'dir. Araştırmaya katılan intörnlere %38 kız, %62 erkektir. İntörnlere araştırma verilerinin toplandığı dönemlerde toplam 12 sağlık ocağında staj almışlardır.

Tüm intörnlere için Halk Sağlığı stajını son staj olarak alma oranları %16.5'tir. Altıncı staj döneminde, halk sağlığı stajını son staj olarak alanların oranı (6/6) ise % 43'tür.

Stajı son staj olarak almak, intörnlerin tıp fakültesinde mezuniyet öncesi eğitimin boyunca aldıkları eğitimlerin tamamını en uygun koşullarda mesleki yaşama uygulama fırsatı vermesi bakımından önem taşımaktadır.

Ortanca değerleri üç ve altında olup, staj boyunca gerçekleştirilemeyen hedefler olarak değerlendirilen geribildirim başlıklarının dönemlere göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo1: Dönemlere göre Ortanca Değerleri Düşük olan Geribildirim Başlıkları

Geribildirim başlıkları	2003 Dönemi		2004 Dönemi		Tüm Dönemler	
	Sayı	Ortanca	Sayı	Ortanca	Sayı	Ortanca
Staj yaptığım sağlık ocağına ulaşımım kolay oldu	63	4	55	3	118	3
Staj dosyasını hazırlamam kolay oldu	65	3	56	3	121	3
Aile planlaması yöntemleri konusunda danışmanlık verdim	65	3	56	3	121	3
Rutin aşılama şemasına uygun aşılama yaptım	63	2	56	3	119	3
İlçe Hıfzısıhha kurulunun kimlerden oluştuğunu sayabilirim	65	3	56	2,5	121	3
İlçe Hıfzısıhha kurulunun görevlerini sayabilirim	65	3	55	3	120	3
Açlık kan şekeri ölçümü yaptım	64	2	56	4	120	3
Yürüttüğümüz araştırma konusunu kolayca saptadık	65	4	56	3	121	3
Araştırmayı planlama konusunda zorluk yaşadım	65	3	56	3	121	3
Araştırma ile ilgili verilerini ağırlıklı olarak ben topladım	63	3	54	4	117	3
Araştırma raporunu ağırlıklı olarak ben yazdım	63	3	55	3	118	3
Bu stajda öğrendiklerim fakültede daha önceki yıllarda öğrendiklerimle bütünleşti	65	3	56	3,5	121	3
Okul aşılamalarına, eğitimlerine katıldım	65	2	56	1	121	2
Sağlık ocağı bölgesinde en az bir kez esnaf denetimine katıldım	65	2	56	2	121	2
Su numunesi aldım	65	2	56	2	121	2
Sağlık ocağı bölgesinde en az bir kez çevre sağlığı ile ilgili denetime katıldım	64	2	56	2	120	2
Tam idrar incelemesi yaptım	65	2	55	3	120	2
Periferik yayma inceledim	65	2	55	3	120	2
Hemoglobin ölçümü yaptım	65	2	55	3	120	2
Beyaz küre sayımı yaptım	65	2	56	2	121	2
Dışkıda direk bakı yaptım	65	2	56	2	121	2
Gebelik testi yaptım	65	2	56	3	121	2
Kan grubu analizi yaptım	64	1	56	3	120	2
Başvuran hastalara dikiş attım	65	2	55	2	120	2
Kulak yıkadım	65	1	56	2	121	1
Atel yaptım	65	1	55	1	120	1
Kuramsal derslerde yoklama alınmasını uygun buluyorum	65	2	56	1	121	1
Staj grubunda iletişimi bozan kişiler vardı ve grup dinamiğini olumsuz etkiledi*	65	1	56	2	121	1

*geribildirim formunda kontrol sorusu, reverse puanlama yapılmıştır

Geribildirimlerde, 12 başlıkta ortanca değerler üç, 12 başlıkta ortanca değerler iki ve dört başlıkta da ortanca değerler bir olmak üzere toplam yirmi sekiz başlıkta hedeflerin gerçekleştirilmesi ile ilgili sıkıntılarının olduğu ifade edilmektedir. Ortancaların düşük olduğu başlıkların genellikle geribildirim formundaki “staj hedefleri” ana başlığı ile ilgili olduğu görülmektedir. Staj hedeflerinden kulak yıkama, atel yapma, okul aşılama ve eğitimlerine katılma, esnaf ve çevre sağlığı denetimine katılma, su numunesi alma, tam idrar analizi, periferik yayma, hemoglobin ölçümü, beyaz küre sayımı, dışkıda direk bakı, gebelik testi, kan grubu analizi ve dikiş atma gibi sağlık ocağı koşullarına bağlı hedeflerin gerçekleştirilemediği görülmektedir. Staj grubu içinde dinamiği bozan kişilerin varlığı ise

en düşük ortancayı alan başlıklardan biridir. Staj gruplarının belirlenmesinde kura işleminin uygulanması bu sonuç üzerine etkilidir. İstmeden bir araya gelen grup içinde iletişim sorunları yaşanmıştır.

İntörnlerin “araştırma planlaması” ana başlığındaki soruları ise genellikle üç ortanca değere sahiptir. Grup içi ve danışmanla iletişim, öğrenci değerlendirmesi, dosya hazırlama ve staj hedeflerinin bir kısmını içeren başlıklar ise yüksek ortancalara sahiptir. Yani staj süresince bu başlıkların gerçekleştirildiği ifade edilmektedir.

Staj dönemlerine göre geribildirim formu başlıklarına verilen yanıtlar karşılaştırıldığında başlıklardan 15’inde anlamlı farklılıklar saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Eğitim Öğretim Dönemlerine Göre Farklılık Saptanan Geribildirim Başlıkları

Geribildirim Başlıkları	Ki-Kare*	p
Genel olarak staj süresi yeterliydi	3.9	0.04
Staj yaptığım sağlık ocağına ulaşımın kolay oldu	4.4	0.03
İşyeri gezisine katıldım	61.7	0.00
Tam idrar incelemesi yaptım	7.0	0.00
Periferik yayma inceledim	5.9	0.01
Dışkıda direk bakı yaptım	8.7	0.00
Gebelik testi yaptım	12.0	0.00
Kan grubu analizi yaptım	24.6	0.00
Kulak yıkadım	4.7	0.03
Başvuran hastalara dikiş attım	4.5	0.03
Rutin aşılama şemasına uygun aşılama yaptım	4.7	0.03
Açlık kan şekeri ölçümü yaptım	12.0	0.00
Okul aşılama eğitimlerine katıldım	4.1	0.04
Acil dolabında hangi ilaçların eksik olduğunu biliyorum	9.5	0.00

*Serbestlik derecesi bir

2003 dönemindeki intörnler 2004 dönemindekilere göre staj süresinin yeterli, sağlık ocağına ulaşımın daha kolay olduğunu ve işyeri gezisine katıldıklarını bunun yanı sıra tam idrar analizi, periferik yayma incelemesi, dışkıda direk bakı, gebelik testi, kan grubu analizi, kulak yıkama ve dikiş atma uygulaması yapamadıklarını bildirmişlerdir.

2004 dönemindeki intörnler ise 2003 dönemine göre rutin aşılama şemasına uygun aşı yaptıklarını ve açlık kan şekeri ölçümü yaptıklarını fakat okul aşılama ve eğitimlerine katılmadıklarını ve acil dolabında eksik olan ilaçları bilmediklerini belirtmişlerdir. Stajın ve okul aşılamalarının aynı dönemde olmaması, bu grubun hedefinin yerine getirilememesine neden olmuştur. Bu durum okul aşılama hedefinin eğitim öğretim dönemi boyunca staj yapan altı gruptan yalnızca birinde yerine getirilebildiğini göstermektedir. Geribildirim formu, stajın uygulandığı dönemlere göre gerçekleştirilemeyen başlıkları birbirinden ayırmıştır.

Cinsiyetlere göre karşılaştırma yapıldığında kızlar staj dosyasını hazırlamanın kendilerini gelecekte karşılaşacakları sorunlar konusunda bilgilendirdiğini (Ki-Kare:5.1 p:0.02) ve pratisyen hekimin özlük haklarının farkında olduklarını (Ki-Kare:5.7 p:0.01) belirtirken, erkekler ise kızlara göre daha fazla klor ölçümü yaptıklarını (Ki-Kare:3.8 p:0.04) ve sağlık ocağında intörnlere ayrılan odadan hoşnut olduklarını (Ki-Kare:12.0 p:0.00) belirtmişlerdir.

Son staj olarak halk sağlığı stajı alma durumuna göre karşılaştırma yapıldığında son staj olarak alan intörnler, aile planlaması uygulamalarında danışmanlık vermediklerini (Ki-Kare:8.2 p: 0.00) ve grup içi iletişimlerinin olumsuz olduğunu (Ki-Kare:4.5 p:0.03) ifade etmiştir.

Geribildirimlerden stajın genel değerlendirme puanı hesaplanmış ve ortanca 6,75 bulunmuştur (min:1, maks:10). Stajın genel değerlendirme puanı yukarıda belirtilen ortanca değerinin altında ve üzerinde olmak üzere gruplandırılmıştır. İntörnlerin %48.8’i staj genel değerlendirmesine ortancasının üzerinde puan vermiş yani stajdan hoşnut kalmışlardır.

İlgili üç sorudan en düşük üç, en yüksek 15 olmak üzere danışmanla iletişim toplam puanı hesaplanmıştır. Buna göre danışmanla iletişimde ortanca değer 12 bulunmuştur. İntörnlerin %54.5’i

staj sırasında danışmanlarla iletişime grup ortancasının üzerinde puan vermiş ve hoşnut olduklarını belirtmişlerdir.

Danışmanlarla iletişimin, stajdan hoşnut olmaya etkisi incelendiğinde anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır (Ki-Kare: 3.1 p:0.07). Anlamlılık olmamasına rağmen, danışmanlarla iletişime yüksek puan veren intörnlerin staj genel değerlendirmesine de yüksek puan verdikleri (%63.8) saptanmıştır.

Her iki eğitim öğretim döneminde de sağlık ocaklarına göre staj genel değerlendirme puanı karşılaştırılmıştır. 2003 döneminde (Ki-Kare: 5.2 sd:6 p:0.50) ve 2004 döneminde (Ki-Kare: 13.4 sd:12 p:0.34) sağlık ocaklarına göre intörnlerin staj genel değerlendirme puanları değişim göstermemektedir.

Stajın önceki yıllarda edinilen bilgilerle bütünleşmesinde (entegrasyon) ortanca puan 3 olarak hesaplanmıştır. İntörnlerin % 82.6'sı grup ortancasının üzerinde puan vermiş ve stajın mezuniyet öncesi tıp eğitimindeki diğer bilgilerle entegre olduğunu belirtmiştir. Stajın önceki yıllarda edinilen bilgilerle bütünleştiğini bildiren intörnler aynı zamanda stajın genel değerlendirmesine de grup ortancasının üzerinde puan vermiştir (Ki Kare: 11.8 p:0.00). Bilgilerin bütünleştiğini görmek stajdan hoşnutluğu olumlu yönde etkilemektedir.

Stajın gelecekteki mesleki yaşama katkısı sorgulandığında ortanca 4 saptanmıştır. İntörnlerin %64.5'i stajın gelecekteki mesleki yaşama katkısına grup ortancasının üzerinde puan vermiştir. Stajın mesleki yaşama katkısı ile staj genel değerlendirme puanı karşılaştırıldığında, mesleki yaşama katkısı başlığına ortancanın altında puan verenler aynı zamanda staj genel değerlendirmesine de ortancanın altında puan vermişler ve stajdan hoşnut kalmamışlardır (Ki Kare: 28.0 p:0.00).

Araştırma verilerinin toplandığı süre içinde Kritik Olaylar Tekniği ile 42 olumlu ve 44 olumsuz olay olmak üzere toplam 86 olay toplanmıştır. Toplanan 86 olay çözümlenirken olumlu olayların içinde olumsuz olayların, olumsuz olayların içinde de olumlu olayların anlatıldığı dikkati çekmiş ve bu olaylar da çözümlenmeye dahil edilmiştir. Bu şekilde anlatılan olay sayısı 65'i olumlu, 68'i olumsuz olmak üzere 133'e ulaşmıştır.

Olayların çözümlenmesi sonucunda olumlu olarak anlatılan olaylar 17, olumsuz olarak anlatılan olaylar ise 25 başlık altında toplanmıştır. Olumlu kritik olay verilerinin çözümlenmesi ile elde edilen 17 başlıktan 9'u Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda yaşanan süreç ile ilgilidir ve bu 9 başlık 65 olumlu olayın %29'unu açıklamaktadır. 8 başlık ise sağlık ocağında yaşanan süreç ile ilgili olup olayların %71'ini kapsamaktadır. Olumlu olayların genellikle sağlık ocağında yaşanan süreç ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda yaşanan süreçle ilgili "danışman iletişiminden hoşnutsuzluk" en fazla belirtilen olaydır. Sağlık ocağı personeli ile iletişim ise sağlık ocağında yaşanan süreçle ilgili en fazla belirtilen olaydır. Kısacası hem Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda hem de sağlık ocağında yaşanan süreçte yaşanan olumlu olayların büyük çoğunluğu "iletişim" ile ilgilidir.

Olumsuz olay verilerinin çözümlenmesi ile elde edilen 25 başlıktan 13'ü Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda yaşanan süreç ile ilgilidir ve bu 13 başlık 68 olumsuz olayın %54.5'ini kapsamaktadır. 12 başlık ise sağlık ocağında yaşanan süreç ile ilgili olup olayların %45.5'ini kapsamaktadır. Buna göre olumsuz olaylar hem Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda hem de sağlık ocağında yaşanan süreçte yaklaşık aynı oranlarda yaşanmıştır. Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda yaşanan süreçle ilgili olarak en çok belirtilen olaylar staj sırasında diğer aktivitelere izin verilmemesi ve danışman iletişiminden hoşnutsuzluktur. Sağlık ocağı ile ilgili olarak ise en çok belirtilen olaylar sağlık ocağı personeli ile yaşanan iletişimden hoşnutsuzluk ve staj hedeflerinden epidemiyolojik araştırma yürütme ile ilgilidir.

Kaynak taramasında, Halk Sağlığı intörn staj programını nitel ve nicel veriler kullanarak değerlendiren çalışmalara ulaşılammıştır. Ancak öğrenci geribildirimlerinin kullanıldığı çalışmalara rastlanmıştır. Bahar ve arkadaşları anket tekniği ile Halk Sağlığı hemşireliği stajı konusunda öğrenci görüşlerini değerlendirmiştir. Araştırmaya göre öğrencilerin sosyo ekonomik durumları stajla ilgili görüşlerinde farklılığa neden olmamaktadır²². Halk Sağlığı stajı ile ilgili olarak mezuniyet öncesi öğrenci değerlendirmeleri yanında mezun değerlendirmeleri de çalışılmıştır. Erbaydar ve arkadaşları, staj sonrasında öğrencilerden staj ile ilgili değerlendirme raporu almıştır. Öğrenciler raporda stajın yararı ve hedeflerin gerçekleştirilme düzeyi konusundaki görüşlerini sunmuşlardır²³. Erbaydar'ın çalışmasında öğrenci görüşlerinin eğitim programını iyileştirme veya yenilemede nasıl kullanıldığı ile ilgili bilgi yer almazken, Yolsal ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da staj ile ilgili öğrenci görüşlerinin değerlendirildiği ve sonuçların bir sonraki eğitim dönemi programının hazırlanmasında kullanıldığı bildirilmiştir²⁴. Benzer şekilde İlhan ve arkadaşları öğrenci gözü ile Halk Sağlığı stajını

değerlendirmişler ve sonuçları kuramsal derslerin aktarılma biçimlerini iyileştirmede kullanmışlardır^{23,26}.

Tümerdem ve arkadaşlarının yaptığı benzer bir çalışmada, bu çalışmada belirtilenin aksine sağlık ocaklarına ulaşım rahatlığı, rutin aşılama programına ve RIA uygulama gibi girişimlere katılımdan hoşnutluk bildirilmiştir²⁷. Yine aynı çalışmada, bu çalışmayı destekler nitelikte sağlık çalışanları ile iletişimin ve laboratuvar gibi sağlık ocağı olanaklarının staj konusundaki algıyı olumsuz etkilediği bildirilmiştir.

Yiğitbaş ve Yüksel çalışmalarında halk sağlığı hemşirelik dersinin yürütüldüğü ortamlar konusunda öğrenci görüşlerini değerlendirmiştir²⁸. Stajın yürütüldüğü ortamın fiziksel koşullarının ve kültürel özelliklerinin stajdan hoşnutluğu etkilediği bildirilmektedir. İntönlere ait ayrı bir odanın olmaması gibi sağlık ocaklarının fizik koşulları ve aile planlaması danışmanlığına erkek öğrencilerin katılamaması gibi kültürel özellikler stajla ilgili bildirilen görüşler arasındadır²⁸.

Özbek ve Saltık mezunların staj konusunda görüşlerini değerlendirmiştir²⁹. Araştırmada halk sağlığı stajının içerik ve uygulamalarının mesleki yaşama katkısının önemi vurgulanmaktadır. Yukarıda bahsedilen araştırmalarda genel anlamda veri toplama amacıyla anket yönetimin kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise yapılandırılmış bir geribildirim formu yanında nitel verilerin de elde edilmesini sağlayan kritik olaylar tekniği kullanılmıştır. Böylece nicel veriler nitel veriler ile desteklenmiş ve stajın daha geniş bir bakış açısı ile değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Danışmanlar ve sağlık personeli ile iletişim başlıklarına geribildirim formunda yüksek puan verilmesine rağmen kritik olaylar tekniği ile staj boyunca iletişime ilişkin olumlu ve/veya olumsuz olayların yaşandığı ve anlatılan olayların stajdan hoşnutluğa etkisinin belirtildiği görülmektedir. Böylece geribildirim formunda saptanamayan bazı veriler kritik olaylar tekniği ile saptanmış ve sorunlar konusunda danışmanlar da ayrıntılı bilgi sahibi olmuştur.

SONUÇ

2003 ve 2004 eğitim öğretim döneminde Halk Sağlığı stajı alan intörnlerin staj programı ile ilgili geribildirimleri staj boyunca yaşanan süreç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi bakımından değerli bilgilere ulaşmayı sağlamıştır. Geribildirim formunun kullanımı staj hedefi olarak kabul edilen bazı başlıkların aslında stajı ilgilendirmediğini göstermiştir. Örneğin atel yapma, kan gurubu analizi yapma gibi mezuniyet öncesi tıp eğitiminde kazandırılması gereken bazı beceriler için Halk Sağlığı stajı ancak bir uygulama alanı olabilir ancak bu becerilerinin kazandırılması staj hedefi değildir ve bu becerilerin gerçekleştirilme durumu sağlık ocağı koşulları ile yakından ilişkilidir. Bu da staj programında bir aksama olarak değerlendirilmemelidir. Bu nedenle araştırma sonuçlarının eğitim programını iyileştirmede kullanımı değerlendirildiğinde, staj planlama grubu değerlendirme sonuçlarına dayanarak staj hedeflerini tekrar gözden geçirmiş, hedeflerin gerçekleştirilememe nedenlerine yönelik girişimlerde bulunmuştur. Ayrıca geribildirim formu tekrar gözden geçirilmiş ve staj programının bileşenleri konusunda bilgi verecek biçimde bazı geribildirim başlıkları birleştirilerek 55 başlıklı bir form elde edilmiştir. Halen bu geribildirim formu Halk Sağlığı intörn staj programını değerlendirme amacıyla kullanılmaktadır.

Bu çalışmada staj eğitim programı yalnızca öğrenci bakış açısı ile değerlendirilmiştir. Oysa eğitim programı değerlendirme çalışmaları eğitim programının eğitici, eğitilen, materyal ve ölçme değerlendirme olmak üzere pek çok bileşenini içermelidir. Ancak bu şekilde, uygulanan eğitim programının bütünü hakkında görüş sahibi olmak olanaklı hale gelecektir. Halk sağlığı danışmanları ve sağlık ocağı personelinin staj konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi yanında staj dosyalarının incelenmesi ile bu araştırmadan elde edilen sonuçlar bütünlük kazanacaktır.

Sonuç olarak öğrenci görüşleri eğitim programlarını değerlendirmede sıkça kullanılan veri kaynakları olmakla birlikte yeterli değildir. Kurumlarda oluşturulacak sürekli, izlenebilir ve yenilenebilir eğitim programı değerlendirme çalışmaları ile farklı taraflardan veriler alınmalı ve sonuçlar mutlaka uygulamada kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Kern D, Thomas PA, Howard DM, Bass EB. Curriculum Development for Medical Education- A Six-Step Approach. London: The John Hopkins University Pres, 1998.
2. Demirel Ö. Kuramdan uygulamaya Eğitimde program geliştirme. Ankara: PegemA Yayınevi, 2002.

3. Frye AW, Solomon DJ, Lieberman SA, Levine SA. *Fitting the Means to the Ends: One School's Experience with Quantitative and Qualitative Methods in Curriculum Evaluation During Curriculum Change*. *Med Educ Online* 2000;5:1-6.
4. Erden M. *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayınevi, 1998.
5. Wilkes M, Bligh J. *Evaluating Educational Interventions*. *BMJ* 1999;318:1269-1272
6. Mohr LB, *The Quality of Impact Analysis*. *American Journal of Evaluation* 1999;20:69-84.
7. Fresko B, Nasser F. *Interpreting Student Ratings: Consultation, Instructional Modification, and Attitudes Towards Course Evaluation*. *Studies in Educational Evaluation* 2001;27:291-305.
8. El-Hassan K. *Students' Ratings of Instruction: Generalizability of Findings*. *Studies in Educational Evaluation* 1995;21:411-429.
9. Wankat & Oreovicz. *Teaching Engineering*. Chapter 16 (Evaluation of Teaching), https://engineering.purdue.edu/ChE/News_and_Events/Publications/teaching_engineering/index.html adresinden 12 Haziran 2006 tarihinde ulaşılmıştır.
10. *Student Rating Forms*. <http://teaching.berkeley.edu/bgd/ratingforms.html> adresinden 12 Haziran 2006 tarihinde ulaşılmıştır.
11. Jacobs LC. *Student Ratings Of College Teaching: What Research Has To Say* http://www.indiana.edu/~best/pdf_docs/student_ratings.pdf, adresinden 3 Mayıs 2006 tarihinde ulaşılmıştır.
12. Cashin WE. *Student Ratings of Teaching: A Summary of the Research*, İdea Paper No. 20, Center for Faculty Evaluation & Development. http://www.idea.ksu.edu/papers/Idea_Paper_20.pdf adresinden 3 Mayıs 2006 tarihinde ulaşılmıştır.
13. Cashin WE. *Student Ratings of Teaching: the Research Revisited*, İdea Paper No. 32, Center for Faculty Evaluation & Development. http://www.idea.ksu.edu/papers/Idea_Paper_32.pdf adresinden 3 Mayıs 2006 tarihinde ulaşılmıştır.
14. Arreola RA. *Developing a Comprehensive Faculty Evaluation System*. Bolton: Anker Publishing Company, 2000.
15. Lawall ML. *Students Rating Teaching, How Student Feedback Can Inform Your Teaching*, Centre for Higher Education Research and Development, The University of Manitoba, 1998.
16. *Critical Incidents Technique*. <http://www.emmus.org/html/frames/guidelines/EmmusWP3/methods/cit.html> adresinden 8 Eylül 2003 tarihinde ulaşılmıştır.
17. *American Institutes for Research*, <http://www.air.org/overview/cit.htm> adresinden 30 Ocak 2004 tarihinde ulaşılmıştır.
18. Byrne M (2001). *Critical incident technique as a qualitative research method - Research Corner - nursing research*. *AORN Journal*. http://articles.findarticles.com/p/articles/mi_m0FSL/is_4_74/ai_80159552/print adresinden 30 Ocak 2004 tarihinde ulaşılmıştır.
19. Ölvingson C, Hallberg N, Timpka T, Greenes RA. *Using the Critical Incident Technique to Define a Minimal Data Set for Requirements Elicitation in Public Health*. *International Journal of Medical Informatics* 2002;68: 165-174.
20. *Critical Incidents Technique*. <http://www.usabilitynet.org/tools/criticalincidents.htm> adresinden 3 Haziran 2006 tarihinde ulaşılmıştır.
21. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Stajı Danışman Rehberi*. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayın Bürosu. 2001, İzmir
22. Bahar Z, Uysal A, Uğurlu Z. *Öğrencilerin Halk Sağlığı Hemşireliği Staj Öncesi / Sonrası Görüşlerinin İrdelenmesi*. VI. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı 1998;344
23. Erbaydar S, Tümerdem Y, Akün A, Özbilen T. *İstanbul Tıp Fakültesi İntörn Hekimleri Beled,ye Stajını Nasıl Değerlendiriyor?* IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı 1994;4.
24. Yolsal N, Tümerdem Y, Ayhan B, İnce N, Kıyan A. *Kırsal Hekimlik Stajında İntörn Hekimlerin Uygulamalı Aile Planlaması Eğitimi İle İlgili Görüş ve Yorumları*. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı 1994;7
25. İlhan MN, Özkan S, Özdi A. *Bir Halk Sağlığı Stajı Eğiticileri Ve Eğitim Ortamının Değerlendirilmesi*. III. Ulusal Tıp Eğitimi Kongre Kitabı 2004;148.
26. İlhan MN, Özkan S, Özdi A. *Bir Tıp Fakültesinde Öğrencilerin Halk Sağlığı Stajı Eğitim Ortamını Değerlendirilmesi*. III. Ulusal Tıp Eğitimi Kongre Kitabı 2004;148.
27. Tümerdem Y, Güray Ö, Ayhan B, Güçük M, İnce N, Kıyan A, Özçelik A. *İntörn Hekimlerin Sağlık Ocaklarında Kırsal Hekimlik Uygulaması İle İlgili Görüş, Yargı ve Yorumları*. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı 1994;11.
28. Yiğitbaş Ç, Yüksel A. *Yüzcü yıl üniversitesi van sağlık yüksek okulu öğrencilerinin halk sağlığı hemşireliği dersinin uygulama alanlarına ilişkin izlenimleri ve çözüm önerileri*. 8. Halk Sağlığı Günleri Kongre Kitabı 2003;30.
29. Özbek F, Saltık A. *Tıp Fakültelerinde Halk Sağlığı Eğitimi İle Öğrencilere Kazandırılan Bilgi Ve Becerilerin, Mezuniyet Sonrası Gereksinimleri Karşılama Düzeyi*. VI. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı 1998;346.